

SURİYE’DE ÇOCUK HAKKI İHLALLERİ

Kadriye Sınmaz

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Sınmaz, Kadriye, “Suriye’de Çocuk Haklı İhlalleri”, Araştırma 94, İNSAMER, Şubat 2019.

2011 yılından bu yana devam eden Suriye iç savaşında Suriye’nin çocukları fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddetin farklı türlerine maruz kalmıştır. Çatışmalar süresince sivillere yönelik saldırıların mağduru olma, muhtelif silahlarla hedef alınma, yaşam alanlarının imha edilmesi, eğitim hakkından mahrumiyet, büyük çaplı yer değiştirmeler sırasında ebeveynlerinden ayrı düşme ve en temel hak olan yaşam haklarının ihlal edilmesi gibi uluslararası insancıl hukuk çerçevesinde hak ihlali olarak belirlenmiş sayısız mağduriyete uğrayan çocuklar, savaşın

bütün karanlık yönleriyle karşı karşıya kalmıştır, kalmaya devam etmektedir.

Çocuklara yönelik hak ihlalleri ve mağduriyetler, savaşın süresi uzadıkça derinleşmekte ve kalıcı sorunlar haline dönüşmektedir. İltica ettikleri ülkelerdeki durumları belirsiz olan, eğitimden tamamen veya kısmen mahrum kalan, fiziksel ve psikolojik derin travmaları bulunan çocukların durumunun Suriye’nin geleceğindeki en önemli problemlerden biri olacağı açıktır.¹

Ölümler ve Yaşam Hakkına Yönelik İhlaller

Cenevre Sözleşmelerinin ortak 3. Maddesi’ne göre “iç savaş durumunda savaşa iştirak etme-

yen sivil halkın hayatına ve vücut bütünlüğüne hiçbir şekilde zarar verilemez”. Birleşmiş

İNSAMER
İHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Milletler (BM) Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilen ve 15 Temmuz 1993'te Suriye tarafından da onaylanmış olan "Çocuk Hakları Sözleşmesi"nin 3. Maddesi'nde, çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararının düşünüleceği, 6. Madde'de ise çocuğun yaşama hakkına sahip olduğu ve taraf devletlerin çocuğun hayatta kalması için azami çabayı göstereceği ifade edilmektedir.

Fakat sekizinci yılındaki Suriye iç savaşı boyunca saldırıların sivil halkın yaşadığı okul, hastane, pazaryeri gibi alanlara yapılması ve evrensel hukukta yasaklanmış olan varil bombaları, kimyasal silahların farklı türlerinin kullanımı vb. uygulamalar, sivillerin ölüm oranlarını arttırmanın yanı sıra sakat kalma vakalarının da yıldan yıla artmasına sebep olmaktadır.

Suriye İnsan Hakları Ağı'na (SNHR) göre 2012-2018 arasında Suriye rejimi en az 216 defa kimyasal silah kullanmıştır. Bu saldırılarda 185'i çocuk olmak üzere toplam 1.461 kişi ölmüştür. Muhafiflerin varlığı gerekçe gösterilerek gerçekleştirilen hava saldırılarında ölenlerin sadece 57'si silahlı gruplara mensupken, ölenlerin 1.397'si çoğunluğu kadın ve çocuklar olan sivillerdir. Saldırılarda en az 9.753 kişi de yaralanmıştır.²

2012-2017 yılları arasında Suriye rejimi tarafından yaklaşık 70.000 varil bombası saldırısı düzenlenmiş ve bu saldırılarda 1.734'ü çocuk olmak üzere toplam 10.763 kişi ölmüştür. Saldırıların 76'sı tıbbi tesislere, 140'ı okullara, 160'ı camilere, 50'si pazaryerlerine yönelik gerçekleştirilmiştir.³

Eylül 2015-Şubat 2017 arasında Rusya tarafından Suriye üzerine 175'in üzerinde msket bombası

saldırısı düzenlenmiştir. Bu saldırılarda 24'ü çocuk, 13'ü kadın olmak üzere toplam 93 kişi ölmüş, 417 kişi ise yaralanmıştır.⁴

BM Güvenlik Konseyi *Suriye Arap Cumhuriyeti'nde Çocuk ve Silahlı Çatışma* başlıklı raporunda 16 Kasım 2013 ile 30 Kasım 2018 tarihleri arasındaki doğrulanmış bilgilerden elde edilen ihlalleri açıklamıştır. BM'ye göre raporlama döneminde; 1.800'ü erkek, 865'i kız olmak üzere 3.891 çocuk öldürülmüş ve 3.448 çocuk da (1.294 erkek, 626 kız) sakatlanmıştır. Uzayan savaş yıllarında öldürülen çocuk sayısında önemli bir artış yaşanmıştır: 2014'te 499, 2015'te 872, 2016'da 935 olan bu rakam 2017'de 1.118'e yükselmiştir. Tüm ölüm ve yaralama hadiselerinin 1.396'sı Rif Şam'da, 1.359'u İdlib'de, 1.358'i Halep'te, 765'i Deyrizor'da, 760'ı Deraa'da, 629'u Humus'ta, 336'sı Şam'da ve 327'si Rakka'da gerçekleşmiştir.

Failleri doğrulanamamış vakaların 4.438'i Esed rejimine bağlı askerî tugaylara, istihbarat ve Şebbiha milislerine, 668'i DAES'e, 39'u Heyet Tahrir el-Şam'a (HTŞ), 30'u Özgür Suriye Ordusu'na (ÖSO) atfedilmiştir.

Doğrulanmış çocuk ölümlerinin en az 717'si (%10), varil bombaları ve kimyasal silahlar gibi yasa dışı silahlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Nisan 2017'de, Han Şeyhun'un kuzeyinde bir yerleşim alanına yönelik hava saldırılarında en az 20 erkek ve 15 kız çocuğu öldürülmüş, 23 çocuk da saldırılar sebebiyle sakatlanmıştır. Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü, mağdurların bir kimyasal silah türü olan "Sarin"e maruz kaldıklarına dair bulgulara ulaşmıştır.⁵

Okullara ve hastanelere yönelik yoğun saldırılar da çocuk ölümlerinin artmasına yol açmıştır. BM

Güvenlik Konseyi, bu mahiyette 2014 yılında 92, 2015'te 115, 2016'da 180 ve 2017'de 166 olay tespit etmiştir. 2018'in ilk yarısında, okullara ve eğitim personeline 56, hastanelere 92 saldırı düzenlenmiştir.

BM raporuna göre okullara yönelik 157'si rejim ve ona bağlı birlikler tarafından, 26'sı DAEŞ, 3'ü ÖSO, 2'si HTŞ ve diğer bazı gruplarca toplam 358 saldırı gerçekleştirilmiştir. Hastanelere yönelik de 281'i rejim güçleri, 12'si DAEŞ, 3'ü ÖSO ve diğer bazı gruplar tarafından toplam 343 saldırı düzenlenmiştir.

BM'nin yukarıda bahsi geçen raporunda da ifade edildiği gibi çatışmaların sebep olduğu çocuk kayıplarının gerçek ölçeğinin; çatışmaların yüksek yoğunluklu doğası, erişim sınırlamaları ve

sınırlı insan kaynakları göz önüne alındığında, BM'nin doğrulayabildiği vaka sayısından çok daha yüksek olduğu su götürmez bir gerçektir.

Keza SNHR'nin ölümlerle ilgili raporladığı rakamlar BM Güvenlik Konseyi'nin raporundan çok büyük farklılıklar arz etmektedir. SNHR'ye göre 11 Mart 2011 ile 20 Kasım 2018 tarihleri arasında Suriye'deki çatışmalarda toplamda 28.226 çocuk öldürülmüştür. Bu ölümlerin %79,51'inden (22.444) Suriye rejimine bağlı güçler, %6,63'ünden (1.872) Rusya, %3,45'inden (975) silahlı muhalif gruplar, %3,18'inden (DAEŞ: 837, HTŞ: 60) aşırı gruplar %0,6'sından (167) YPG sorumludur. SNHR bu ölümleri isim, fotoğraf, video, ölümlerin zamanı ve yeri gibi ayrıntılarla raporlamıştır.⁶

Tutuklama, Zorla Kaybedilme ve İşkence

Uluslararası hukukun temel kurallarını ihlal ederek kişiyi özgürlükten mahrum etme, işkence, cinsel şiddetin bütün şekilleri, zorla kaybedilmeler, Cenevre Sözleşmeleri ve Roma Statüsü'ne göre hem insanlığa karşı suçlar hem de savaş suçları kapsamına girmektedir. Öte yandan BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 37. Maddesi'nde de hiçbir çocuğun keyfi bir şekilde özgürlüğünden yoksun bırakılmayacağı, özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların kendini savunma, ailesiyle görüştürülme gibi yasal haklarını kullanabileceği ve tutuklu bulunduğu süre boyunca işkence ve diğer zalimane muameleye tabi tutulamayacağı ifade edilmektedir.

2011'den bu yana Suriye'de binlerce çocuk farklı gerekçelerle tutuklanmıştır ve bu çocukların büyük bir kısmından da halen haber alınamamaktadır. Suriye rejimi, uluslararası kuruluş-

ların hapishanelerde gözlem yapma tekliflerini reddettiği ve kendisi de tutuklu ve mahkûmların bilgisini paylaşmadığı için, ülkede gerçekleşen hak ihlallerinin çok büyük bir kısmı raporlanmamaktadır. Suriye hapishanelerinde tutulmuş ve bir şekilde kurtulmayı başarmış kişilerin tanıklıkları dikkate alındığında, mevcut rakamlardan çok daha fazlasının söz konusu olduğu görülmektedir.

SNHR, 11 Mart 2011 ile 20 Kasım 2018 tarihleri arasında en az 4.469 çocuğun Suriye'deki çatışmanın taraflarınca tutuklandığını veya zorla kaybedildiğini ileri sürmektedir. Bu çocukların %70,6'sı (3.155) Suriye rejim güçleri, %13,16'sı (588) YPG terör örgütü, %9,33'ü aşırı gruplar (DAEŞ: 396, HTŞ: 21), %6,91'i (309) silahlı muhalif güçler tarafından tutuklanmış veya zorla kaybedilmiştir. 2017'de tutuklanan çocuk

sayısı 303 iken, 2018’de 355 olmuştur. 2017’de işkence sebebiyle ölen 1 çocuk tespit edilebilmiştir. 2018’de ise en az 11 çocuğun işkence altında rejimin tutuk merkezlerinde öldürüldüğü belirlenmiştir.

Hapishanelerde tutulan çocukların tutukluluk sebepleri yaş aralıklarına göre değişiklik göstermektedir. 0-5 yaş grubundaki bebekler ve küçük çocuklar, genellikle anneleriyle birlikte hapishaneye girenlerdir. Ayrıca annesi hamileyken hapishaneye girip orada doğan ve hapishanede gerçekleşen tecavüz vakaları sonucu dünyaya gelen çocuklar da bulunmaktadır. SNHR, savaş süresince annesiyle birlikte hapishaneye giren en az 123 çocuk tespit etmiştir, ayrıca en az 84 çocuğun da tutuklama merkezlerinde doğduğu belirlenmiştir.⁷

2015 yılında Humus’ta tutuklanan R.Z., tutulduğu yerde sistematik olarak işkenceye ve tecavüze maruz kalan erkek ve kız çocukları gördüğünü, bazılarının ise sadece seslerini duyduğunu anlatıyor. R.Z. ayrıca Şam’daki Askerî İstihbarat Birimi’nde de 2 ila 5 yaş aralığında, anne ve babası olmayan birçok çocuk gördüğünü söylüyor.⁸ M.A. ise 14 aylık bebeğiyle hapse atıldığını ve bebeğinin yanında defalarca tecavüze uğradığını belirtiyor. 10 ayın sonunda hapishane koşullarına dayanamayan bebek, bir yakınına teslim ediliyor.⁹

5 ila 17 yaş aralığındaki çocuklar ise genellikle gösterilerin ilk yıllarında barışçıl eylemlere katılmalarının cezası olarak veya tutuklu bulunan

yakınlarının itirafta bulunmalarını sağlamak amacıyla yahut aile üyelerinin teslim olmaları için tehdit oluşturmak amacıyla tutuklanmışlardır.

Hapishanedeki çocukların yaşları ve tutuklanma sebepleri değişse de ortak noktaları hepsinin fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddetin en az bir çeşidine maruz kalmış olmasıdır. Suriye rejimi yetişkinlere uyguladığı tırnak sökme, elektroşok, yiyecekten mahrum bırakma, deriyi yakma ve yırtma gibi işkence türlerini çocuklara da uygulamaktadır. Rejimin tutuklama merkezlerinde işkence, tıbbi ihmal ve kötü şartlar sebebiyle en az 172 çocuk hayatını kaybetmiştir.¹⁰

16 yaşındaki Wale yüzlerce kişiyle birlikte tutuklandığını ve yaşları kendisinden küçük 13 çocukla aynı hücreye konulduğunu, anne babaları “arananlar” listesinde olan bu çocuklara hiçbir şekilde yemek ve su verilmediğini anlatıyor. Grubun içindeki Ala isminde 6 yaşındaki bir çocuğun sırf babasına şantaj amacıyla tutulduğunu ve en çok onun işkence gördüğünü belirtiyor. Wale, üç günün sonunda çocuğun gözleri önünde öldüğünü söylüyor.¹¹

15 yaşındaki Musa 22 gün kaldığı hapishanede 9-10 yaşlarındaki çocuklarla birlikte tutulduğunu, elektrik kullanılarak veya dövülerek her gün işkence gördüğünü ve hücrelerinde kurtlanmış cesetler bulunduğunu anlatıyor. Muhammed (24), hapishanede askerlerin 12 yaşındaki çocukları izolasyon odalarına koyarak karanlıkta yalnız bıraktıklarını ve çocukların psikolojilerinin bu durumdan çok fazla etkilendiğini aktarıyor.¹²

Çocukları Silah Altına Alma

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 38. Maddesi’ne göre 15 yaşın altındaki çocuklar

askere alınmamalıdır. Devletler silahlı çatışmalarda çocukları korumalı ve bedensel veya ruhsal

bakımdan zarar görenlerin yeniden toplumla bütünleşmesi için her türlü önlemi almalıdır.¹³ Cenevre Sözleşmesi 2. Ek Protokolü 4. Madde 3. Fıkrası'nda da 15 yaşın altındaki çocukların silahlı gruplar tarafından silah altına alınmaması belirtilmektedir. Suriye rejimi de 2013'te yayımladığı kararname ile 18 yaşına gelen herkesin askerlik hizmetine girmesi gerektiğini, aksi halde zorla askere alınacaklarını açıklamış; takip eden yıllarda küçük çocuklar da zorla orduya alınmıştır.¹⁴

DAEŞ, HTŞ ve YPG gibi aşırılıkçı gruplar, savaşın ilk yıllarından itibaren sistematik olarak artmak suretiyle doğrudan veya dolaylı olarak çatışmalarda çocukları kullanmaktadır. Bahsi geçen bu gruplar, genellikle aileleriyle görüşmelerini engelleyerek çocukları savaşmaya ikna etmek ve kendi doktrinleriyle onların beynini yıkamak için özel eğitim kampları oluşturmaktadır. Çocuklarının silah altına alınmasını reddeden aileler tehdit edilmekte ve bazı çocuklar savaşta kullanılmak üzere okullarından kaçırılmaktadır.

BM, çocukların askere alınmasıyla ilgili 3.377

Eğitim Hakkından Mahrumiyet

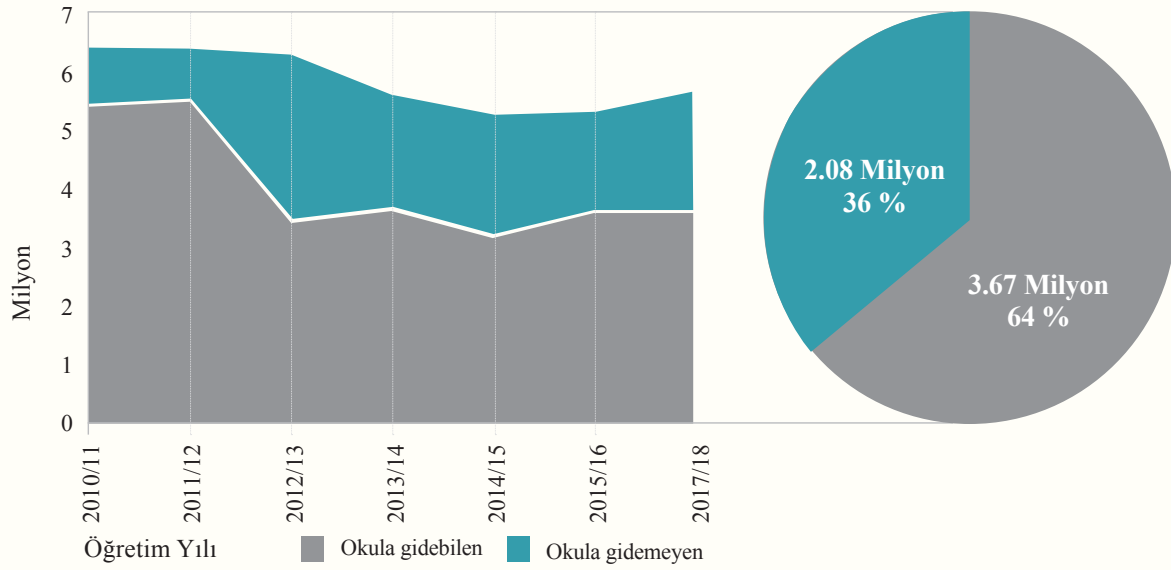
BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 28. Maddesi'nde çocukların eğitim hakkından ve bu hakkı kullanırken fırsat eşitliğinden faydalanacaklarından bahsedilmektedir. Cenevre Sözleşmesi'nin 2 No.lu Ek Protokolü 4. Maddesi'nde iç savaş durumunda çocukların dinî ve ahlaki eğitimler de dahil olmak üzere ebeveynlerinin istekleri doğrultusunda eğitim görebilecekleri ifade edilmektedir. Fakat hem Suriye içindeki kamplarda hem de Türkiye, Ürdün, Lübnan gibi çevre ülkelerde yaşayan mülteci çocukların bir kısmı tamamen veya kısmen eğitimden mahrum kalmaktadır.

vakayı (3.150'si erkek, 227'si kız) doğrulamıştır. Bunların %82'si (2.753 çocuk) silahlı ve askerî üniformalı bir şekilde, bir kısmı da askerî eğitim sonrasında katıldıkları silahlı çatışmalarda aktif halde bulunmuştur. 1.026 çocuğun silahlı gruplarla ilişkili oldukları süreçte 15 yaşın altında olduğu tespit edilmiştir. Çocukların silah altına alınması her yıl artarak devam etmiştir: 2014'te 351, 2015'te 538, 2016'da 1.034 ve 2017'de 1.142. Bu rakam 2018'in ilk yarısında 310 olmuştur.

Çocuklar savaşta farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Doğrulanmış vakaların %32'sinden sorumlu olan DAEŞ, yabancı kökenli dört yaşındaki bir çocuğa askerî kıyafetler giydirip silah taşıtarak kendi propagandasını yaptığı bir video yayınlamıştır. DAEŞ tarafından silah altına alınan çocukların %92'si (982) kontrol noktalarını koruma, operasyonlara katılma ve intihar saldırıları için kullanılmaktadır; %8'i de gardiyanlık veya casusluk amaçlı kullanılmaktadır. Çocuklar infazları gerçekleştirmek için bile kullanılmıştır. Kız çocukları ise cinsel şiddete maruz kalmıştır.¹⁵

Savaş öncesinde Suriye'de ilkökula kayıt oranı neredeyse %100, ortaokula kayıt ise %70'ti. 2004 yılındaki nüfus sayımına göre ülkedeki okur yazarlık oranı %79,6'dır ve bu oranın %73,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. 2002 yılında eğitim 1'den 9'uncu sınıfa kadar ücretsiz ve zorunluydu.¹⁶ Fakat sekiz yıllık savaş süresince eğitimini yarım bırakan çocukların varlığı bir yana, savaşa doğan çocuklardan hiç okulla tanışmayanlar olduğu bilinmektedir.¹⁷

Savaş sırasında bombalarla hasar gören okullar, yerinden edilmiş aileler (*Internally Displaced*

People-IDP için barınak; askerî gruplar için askerî üs, gözaltı ve işkence merkezleri olarak kullanıldığından bugün Suriye'deki her üç okuldan biri kullanılamaz hale gelmiştir. Savaşın başından itibaren okullara yönelik 4.000'in üzerinde saldırı gerçekleşmiş, yaklaşık 150.000 eğitim personeli ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Kullanılabilen okullara da aileler, bombalamaların devam etmesi ve kaçırılma tehlikesi gibi güvenlik endişeleri sebebiyle çocuklarını göndermemektedir.¹⁸

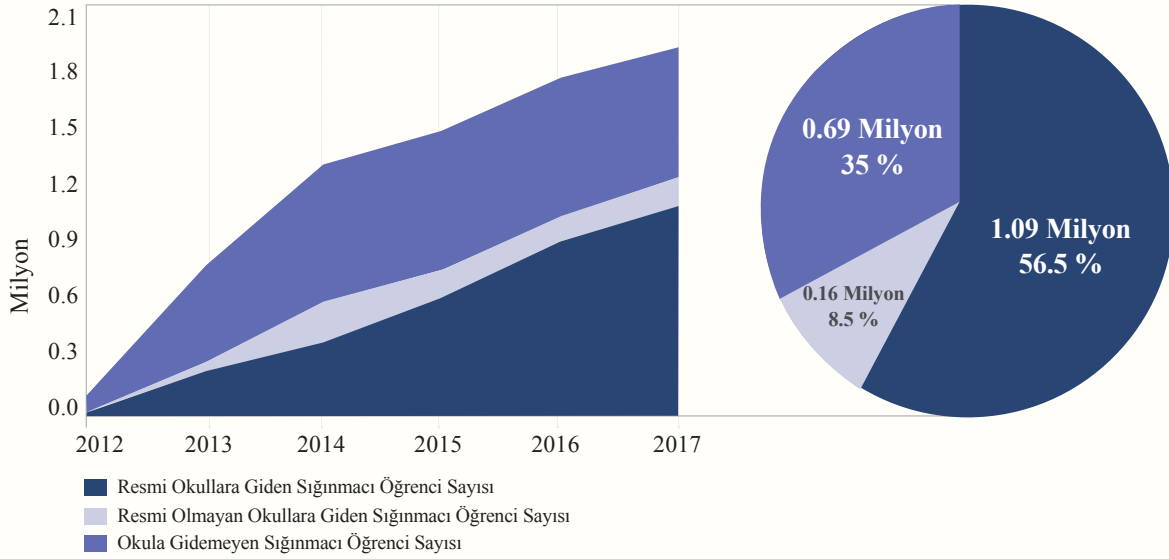
Bugün Suriye içinde okul öncesinden ortaöğretim seviyesine kadar 5,8 milyon okul çağında çocuk ve genç vardır ve eğitim sisteminde 300.000 eğitim personeline ihtiyaç duyulmaktadır. Çocukların 100.000'den fazlasını ise Filistinli mülteci çocuklar oluşturmaktadır.

Suriye'de savaşın başladığı 2011-2012 eğitim döneminde keskin bir düşüş yaşandıktan sonra 2016-2017 döneminde okula giden öğrenci sayısında bir istikrar sağlanmıştır. Fakat ülkede 2

milyondan fazla çocuk (%36) hâlâ eğitim imkânından mahrumdur.¹⁹

Sağdaki tabloda savaştan kaçarak sığındıkları beş ülkede (Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır) Suriyeli mülteci çocukların eğitime erişim oranları gösterilmektedir. Eğitime erişim oranı, resmî veya gayriresmî okullara giden 1,25 milyon çocukla sabittir. Buna göre her üç çocuktan ikisi okula gidebilmektedir. Okula giden her sekiz çocuktan yedisi resmî okullara gitmektedir. Okula gidemeyen çocukların oranı 2016'da %41'den 2017 yılında %35'e gerilemiş olmasına rağmen yaklaşık 700.000 çocuk halen okula gidememektedir.²⁰

Eğitim alanındaki tek sorun okula ulaşımdaki güvenlik endişesi değildir. Zira eğitim imkânına ulaşan bütün çocukların yeterli eğitimi aldıkları da söylenemez. Farklı yaş gruplarındaki öğrencilerin öğrenme seviyeleri, eğitim geçmişleri ve ev sahibi ülkelerde yaşayan okul çağındaki çocukların dil problemi, özel bir eğitim poli-

tikasını gerektirmektedir. Fakat eğitim personelinin yetersizliği, projelerin hayata geçmesi için gerekli fonun sağlanamaması gibi sebepler eğitimin kalitesini düşürmektedir. Bazı öğrenci ve öğretmenlerde çatışma sebebiyle depresyon, panik atak gibi psikososyal sıkıntılar görülmekte ve eğitim sürecine adapte olmakta zorluk çektikleri gözlenmektedir.

Eğitim sürecine katılıma engel olan sebeplerden biri de aile bireylerinden biri veya birkaçını

Çocuklar ve İnsani Yardım

En az 13,1 milyon Suriyeli, insani yardıma ihtiyaç duymaktadır. Bunların 6,2 milyonu yerinden edilmiş olanlardır. Suriye’de 8,35 milyon çocuğun yaşadığı tahmin edilmektedir. Bu çocukların 5,6 milyonu insani yardıma ihtiyaç duymaktadır. 493.000 çocuk da sınırda veya sınır ötesinde ulaşılması zor bölgelerde yaşamaktadır. Özellikle refakatsiz, ayrılmış, yaşlı/engelli bakıcılarla yaşayan çocuklar, savunmasız ve yardıma muhtaç durumdadır.

kaybetmiş okul çağındaki çocukların çocuk işçi olarak çalışmak zorunda kalmalarıdır.²¹ BM’ye göre 2015 yılında Lübnan’daki Suriyeli mültecilerin %70’i, 2016’da Ürdün’deki Suriyeli mültecilerin %90’ı yoksulluk sınırında yaşamaktadır. Yetişkin mülteciler iltica ettikleri ülkelerde resmî olarak çalışmamakta, bütün riskleri göze alarak gayriresmî yollarla çalışmaktadırlar. Çocuklar ailelerine destek olmak zorunda kalmaktadır. Genellikle kayıt dışı işler yapıldığı için çocuk işçi sayısı net olarak bilinmemektedir.²²

Beş yaşın altındaki 3 milyondan fazla çocuk besin desteğine ihtiyaç duymaktadır. Yaklaşık 20.000 çocuk, ağır akut kötü ve yetersiz beslenmektedir. 84.200 bebek (6-7 aylık) akut yetersiz beslenmektedir; bunlardan 18.700’ünün durumu ise son derece ciddidir. 1,55 milyon hamile ve emziren kadın da önleyici besine ihtiyaç duymaktadır. 4 milyon insan güvensiz gıda riski altındadır.

Uzayan savaş yılları Suriye halkının temel sosyal hizmetlere erişimini de zorlaştırmıştır. Ulusal rutin aşı programı 2010 yılında %90'dan 2017'de %70'e gerilemiş, bu durum çeşitli salgın hastalıkları tetiklemiştir. Böylelikle çocuk felci, kızamık gibi bazı hastalıklar yayılmıştır. 3,4 milyon Suriyeli çocuk (5-17 yaş arası) halen sağlık yardımına ihtiyaç duymaktadır.

Her 5 Suriyeliden 4'ü yoksulluk seviyesinde yaşarken 6,5 milyondan fazla Suriyeli de şiddetli yoksulluk çekmektedir.

Nüfusun %35'i günlük su ihtiyacı için güvensiz su kaynaklarını kullanmaktadır. 7,6 milyon kişi akut insani yardıma, 14 milyon kişi ise su, sanitasyon ve hijyen yardımına ihtiyaç duymaktadır.

2,7 milyonu çocuk olmak üzere toplam 5,6 milyon Suriyeli Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır'da yaşamaktadır. Ev sahibi ülkeler sağlık, eğitim gibi alanlarda mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışsalar da yoğun talep karşısında yeterli olamamaktadırlar.

Sonuç ve Tavsiyeler

Yukarıda bahsi geçen hak ihlallerinin daha da artmaması için yapılması gereken ilk şey, Suriye'de çatışan tarafların, özellikle sivillerin yoğun olarak bulunduğu okul, hastane gibi alanlara yönelik saldırılarını sonlandırması ve kimyasal silah, varil bombaları gibi kullanımı suç olan ve yüksek tesirli silahları kullanmayı bırakması gerekmektedir. Tutuklu bulunan çocuklar derhal serbest bırakılmalı, tutukluluk merkezlerinde hayatını kaybetmiş olanların bilgileri aileleri ile paylaşılmalı, mümkünse cenazeler ailelere teslim edilmelidir. Çatışma tarafları, 18 yaşın

Mülteciler; yüksek yaşam maliyetleri, sınırlı geçim fırsatları gibi ev sahibi ülkenin sakinleriyle benzer sorunları yaşamakla birlikte yasal statüleri, ikametgâh vb. spesifik zorluklarla da mücadele etmektedir. Bu durumdan ise kadın ve çocuklar daha fazla etkilenmektedir. Zira ihtiyaç sahibi kişilerin %70'ini kadın ve çocuklar oluşturmaktadır.

Ürdün'de kampların dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin %80'i yoksulluk sınırı altında; Lübnan'dakilerin %71'inden fazlası, Türkiye'dekilerin %64'ü, Irak'takilerin %37'si yoksulluk sınırında yaşamaktadır.

Lübnan'daki mülteci ailelerin %90'ından fazlası, Ürdün'dekilerin ise yaklaşık %50'si güvensiz gıda tüketmektedir.

Irak'taki Suriyeli mülteci ailelerin %56'sı, Lübnan'dakilerin de %11'i kaliteli sağlık hizmetlerine erişmeye çalışırken maliyetin fazlalığı, mesafe veya hizmetlerin kullanılamaması nedeniyle oluşan çeşitli sorunlar yaşamaktadır.²³

altındaki çocukları savaşlarda kullanmayı bırakarak ellerindeki çocukları ailelerine teslim etmelidir. Çatışmalarda kuşatma bir savaş taktiği olarak kullanılmamalı ve yardımların serbest dolaşımı sağlanmalıdır. Bölgeye ulaştırılmaya çalışılan yardımlar için de güvenli bir ortam oluşturulmalıdır.²⁴

BM üyeleri Suriye'deki hukuk ihlallerini araştıracak özel bir komisyon kurmalıdır. Çatışmanın tarafları komisyona gerekli şeffaflığı sağlamalı ve ihlallerden sorumlu kişiler uluslararası mahkemelerde yargılanmalıdır.

Suriye’de 2011’den bu yana devam eden savaşta çocuklar en büyük zararı gören grup olmuştur. Çocukların yeterli ve etkili rehabilitasyonunun sağlanamaması, sorunların kuşaktan kuşağa aktarılmasına sebep olacaktır. 2000’li yılların başında Irak’ta gerçekleştirilen hukuksuzluklara maruz kalan çocuk ve yetişkinlerin, DAES’in ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı bugün birçok analist tarafından dile getirilmektedir.

Yaralar çok derin olsa da tedavisi imkânsız değildir. Öncelikle durumun hassasiyeti gözetilerek bölgenin dinamikleri dikkate alınmak suretiyle bir program belirlenmelidir. Yerel koşullara göre çözümler farklılaşabilir fakat her bölgede psikolojik destek, özel ilgi, oyun, eğitim, yaratıcılık çalışmaları yürüten geniş çaplı aktivitelerin gerçekleştirileceği merkezler oluşturulmalıdır.

Psikososyal destek ve eğitimler arttırılmalı, psikososyal unsurlar her sektöre entegre edilmelidir. Aile büyüklerine de psikolojik destek sağlanarak çocuklarının durumlarıyla ilgili bilgilendirilme yapılmalıdır. Psikososyal destek başta olmak üzere gerçekleştirilecek çalışmaların sürdürülebilir ve uzun vadeli olması gerekmektedir.

Yerel kurumlar, bölge ülkeleri ve uluslararası örgütler süreci iş birliği içerisinde yürütmeli ve faaliyette bulunulan her konuda çocuklar için ayrı bir çalışma grubu oluşturulmalıdır. Bu süreç, mağdur çocuklarla istişare edilerek ve ülkelerinin geleceği konusundaki tartışmalara katılımları sağlanarak ilerletilmelidir.

Siyasi düzlemde önceki yıllara göre barış daha sık dile getirilmektedir. Barış ve Suriye’nin geleceği konuşulurken en önemli konu çocuklar olmalıdır. Unutulmamalıdır ki çocukları olmadan yeni bir Suriye inşa edilemez!

Sonnotlar

- ¹ Muntaha Nabi, “Syria’s Children: A Generation Without Education”, Amnesty International UK, 23.02.2018, <https://www.amnesty.org.uk/blogs/childrens-human-rights-network-blog/syrias-children-generation-without-education>
- ² “On the Anniversary of the Ghouta Massacre, SNHR Outlines Data on 221 Incidents of Chemical Weapon Use by the Syrian Regime and ISIS”, Syrian Network for Human Rights (SNHR), 20.08.2018, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/The_Syrian_regime_launched_216_chemical_attacks_including_183_additional_attacks_after_its_attack_on_al_Ghouta_en.pdf
- ³ “The Syrian Regime Has Dropped Nearly 70.000 Barrel Bombs on Syria, SNHR, 25.12.2017, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/The_Syrian_Regime_Has_Dropped_Nearly_70,000_Barrel_Bombs_en.pdf
- ⁴ “Russian Forces are Worse than the Syria Regime in Terms of Cluster Munitions Use”, SNHR, 23.03.2017, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/Russian_Forces_are_Worse_than_the_Syrian_Regime_in_Terms_of_Cluster_Munitions_Use_en.pdf
- ⁵ “Seventh report of the Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons-United Nations Joint Investigative Mechanism”, UN Human Rights Council, (S/2017/904), 26.10.2017, <https://undocs.org/S/2017/904>
- ⁶ “On the Universal Children’s Day: No fewer than 28,226 Children Have been Killed in Syria since March 2011”, SNHR, 20.11.2018, s. 6, http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/On_World_Childrens_Day_en.pdf
- ⁷ “On the Universal Children’s Day...”, s. 9.
- ⁸ 11.12.2018 tarihinde R.Z. ile Hatay-Reyhanlı’da gerçekleştirilen mülakat.
- ⁹ A. Hümeyra Kutluoğlu Karayel, “Suriyeli Mahkûm Kadınlar: Kapalı Kapılar Ardındaki Sessiz Çığlıklar”, İNSAMER, 06.08.2018, https://insamer.com/tr/suriyeli-mahkm-kadinlar-kapali-kapilar-ardindaki-sessiz-cigliklar_1579.html
- ¹⁰ “On the Universal Children’s...”.
- ¹¹ “Untold Atrocities the Stories of Syria’s Children”, Save The Children, 17.07.2014, <https://www.savethechildren.org.uk/content/dam/global/reports/emergency-humanitarian-response/untold-atrocities.pdf>
- ¹² “Untold Atrocities...”.
- ¹³ “Convention on the Rights of the Child”, The Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 20.11.1989, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>, Türkçesi için; https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf
- ¹⁴ Yavuz Güçtürk, “İnsanlığın Kaybı: Suriye’deki İç Savaşın İnsan Hakları Boyutu”, SETA, 2014, s. 46, http://file.setav.org/Files/Pdf/20140203173339_insanligin-kaybi-pdf.pdf
- ¹⁵ “Children and armed conflict in the Syrian Arab Republic”, UN Human Rights Council, (S/2018/969), 30.10.2018, https://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2018_969.pdf
- ¹⁶ Priyanka Sinha, “Children of Syria: Realizing Children’s Rights in Syria”, Humanium, <https://www.humanium.org/en/syria/>
- ¹⁷ Alun McDonald, “Invisible Wounds: The Impact of Six Years of War on the Mental Health of Syria’s Children”, Save The Children, 2017, https://resourcecentre.savethechildren.net/node/10384/pdf/invisible_wounds.pdf
- ¹⁸ “2018 Humanitarian Response Plan: Syrian Arab Republic”, OCHA, 30.08.2018, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2018_2018_hrp_syria.pdf
- ¹⁹ “We Made a Promise: Ensuring Learning Pathways and Protection for Syrian Children and Youth”, No Lost Generation (NLG), Nisan 2018, [https://www.nolostgeneration.org/sites/default/files/eman/Highlights/Brussels%20paper%20pamphlet%20\(web\).pdf](https://www.nolostgeneration.org/sites/default/files/eman/Highlights/Brussels%20paper%20pamphlet%20(web).pdf)
- ²⁰ “We Made a...”.
- ²¹ “We Made a...”.
- ²² “Children of Syria...”.
- ²³ “2018 Humanitarian Response...”.
- ²⁴ Ahmet Emin Dağ & Firas Kahveci, *Suriye’yi Yeniden Kurmak*, İNSAMER, Eylül 2018.